

»PRIDITE VSI SEMKAJ IN GLEJTE!«

MATJAŽ KMECL

V zbirki »Hodil po zemlji sem naši« je pri Cankarjevi založbi izšla bogata slikovna monografija »Julijci«. Njen poudarek je predvsem na fotografijah Petra Janežiča, odlično ter s poslušom za lepoto in ubranost posnetih fotografskih stvaritev tega znanega planinskega fotografa. Besedila mojstrov slovenske besede, ki jih je iz bogate slovenske planinske knjižnice izbral Franc Vogeljik, lepo zaokrožijo podoba tega našega pogorja: saj smo doslej komajda vedeli, kdo vse je pri nas pisal dobro planinsko prozo in poezijo. — Monografija »Julijci«, ki pogosto iz nenavadnih zornih kotov prikazuje neštete, tudi prav malo znane obraze naših vršacev v vseh letnih časih in razporejenih, je nad vse lepo darilo ljubitelju gorskega sveta in narave nasploh — lepo knjižno darilo gorniku, ki mu ne vemo kaj dati, pa mu z »Julijci« damo lep košček lepega slovenskega gorskega sveta. — Uvod v to knjigo je napisal (tudi planinski) pisatelj Matjaž Kmecl. Kot povabilo k listanju po tej knjigi ga z dovoljenjem avtorja in založbe v celoti objavljamo. (Op. ur.)

* * *

Lahko bi za začetek rekli takole:

Klasični angleški raziskovalci Alp so v triglavskem »kraljestvu« vsakokrat znova občudovali tudi posebno svetlobo, ki tam vlada in vse obliva. J. G. Churchill: »Ta dežela ni prav nič podobna angleški, toda svetloba sije tu v tako prosojnih barvah, kakršnih naša klima nikoli ne premore.« Longstraff: »Drevje, cvetice, skale in snegovi — vse se dozdeva, da se kaže v novi luči, ki je ne morem razložiti, v novem razodetju lepote.« Sir Humphry Davy, »najbolj bleščeča osebnost londonskih visokih krogov, mož evropskega slovesa«, je k svojim gledanjem, ki so tudi polna barv in luči, dodal: »Kaže, da se tu človek lahko veseli življenja.«

Vsi, ki živimo ob vznožju Julijskih Alp, vemo, kaj so imeli plemeniti Angleži v mislih: dneve, ko se še dolgo po sončnem zatonu ali zelo zgodaj zjutraj gore spremenijo v pridih nestvarnosti, rahel, prav nič zemeljski akvarel, na katerem se v največji jasni komaj še ločuje črta med njimi in nebom, tako da postanejo svoje lastne sanje. V popolni brezvetrni tihoti kažejo prosojno bledico, kot da bi bile še sredi visokega poletja nežno zasute s snegom.

Ista svetloba je čeznje razlita tudi sicer, samo da je sredi dne ne zaznamo in se ji

zato z razumom ne posvetimo. Toda vse, prav vse živi v njej z dvojno barvno močjo; prostor med strmimi apnenčevimi stenami sprašuje iz nje še glasneje s svojo uganiko, občutja postajajo sama od sebe praznična in slovesna. — Bazaltna kompaktnost Centralnih Alp učinkuje resda mogočno in pogosto temno, toda zemeljsko; bele vzhodnoalpske verige pa so po barvi, svetlobi in obliki, po cvetju, rastju, po zadnjem kamnu nekakšna skrepenela gorska religija, znanilec vesoljne skrivnostnosti.

Zato se je v njih nabralo toliko bajk kot zlepa ne kje: o triglavski roži in zlatorogu, o Bogatinu, nenevarni grozni kači in skritih zakladih, o Mlinarici in grešnem divjem lovcu, o belih ženah, o triglavem božanstvu, ki z eno glavo gleda v nebo, z drugo po zemlji in s tretjo pod njo. Celo najbolj prozaičnim in stvarnim ljudem se v takšnem razglednem in duhovnem prostoru oglasijo pesniške besede; od prvih popisovalcev triglavskega »kraljestva« pred dvesto leti se je do danes nabralo poetičnega, dramatičnega, šaljivega, vznesenega in realnega pisanja o njem za velikansko knjižnico.

Leta 1812, več kot 30 let potem, ko so štirje pogumni bohinjski možje prvič stopili na Triglav, se je botanik Sieber preštel kot tretji pristopnik; pač ni vedel za Korošca in njegove, ne za Vodnika, najbrž niti za oba Dežmana ne, vedel je predvsem za Hacqueta, vseeno pa so se Triglavani še zmeraj preštevali na prste. Podoba današnje »romarske« poti iz Vrat gor čez in prek Zajezer čez Komarčo ali Komno v Bohinj je popolnoma drugačna. Patetični klasiki bi se ob njeni množičnosti in hrupnosti najbrž ne počutili dobro, saj vsaj od junija do oktobra ni mogoče na njej dohiteti nikakršne prijazne samote, naj je vreme takšno ali drugačno. Tudi Kugy je svojčas lahko brez skrbi metal kamenje čez triglavsko steno in meril, koliko časa potrebuje do dna — danes bi bilo takšno početje že podobno hudodelstvu, saj je komaj mogoče, da kakšen od tistih kamnov ne bi prizadejal škode človeški množici v steni in okrog nje. S porastom obiska je raslo tudi izražanje občutij, resnično pesniško, pa tudi tisto, ki bi ga ekologisti neusmiljeno in stvarno imenovali »polucija«. Marsikdo nad njo viha nos, celo upravičeno, obenem pa je vendarle znamenje neke široke kulture: naj se namreč te množice že zdavnaj več ne morejo prešteti v dolgi zgodovinski koloni, ki se vije prek Triglava za prvimi pogumnimi Bohinjci, naj vzdihujejo ali ne, govorijo kakšne besede, celo

verze, ali ne — slehernik med njimi je zase in v svojem trenutku tam gori prvi, še celo takrat, ko pot ponovi: stari Grki so menda rekli, da človek nikoli ne stopi dvakrat v isto reko. Botanik Sieber, ki smo ga že imeli v mislih, je na svoj triglavski listek leta 1812 pripisal: »Uživaj ta trenutek! kajti v tem življenju se ti ne povrne nikoli več.« — Kdor je prvi in odkrivalec, pa ima vendar pravico in celo dolžnost o tem tudi kaj povedati. In si pripovedujemo vsenavzkriž.

Ljudje smo takšni, da si hočemo potem trenutek in užitek, če sta resnično lepa, ohraniti za večne čase ali vsaj do smrti. V nas je naprava za boj s časom, imenuje se spomin. Prijazen in duhovit filozof je svojčas menil, da je spomin edini raj, ki si ga sami izbiramo (lahko pa tudi pekel, na katerega smo obsojeni). Pri tem je pozabil na umetnost vsake vrste. — Že če si pokličemo v spomin Marka Pernharta, »qui primus panorama Triglavu depinxit«, kakor v spomin piše na vrhu božje gore, njegove razgledne podobe ali romantične pejsaže, Groharjeve impresije, ali Pavlovca, Novinca ali jeseniškega Torkarja in druge: ali nam ob njih ne zastane tu in tam kak korak, mar se nam njihove slike ne ujamejo s pušeljcem spominov, vrvežem drobnih, lebdečih hipnih podob, ki jih hranimo v sebi iz dosedanjih časov življenja? Mar nam ni ob prebiranju visokih hvalnic, kakršne je Kugy pisal Julijcem do zadnjega diha, enako ali podobno lepo, kot če se toplega, zavetnega poletnega dne odpravimo v samoto Košturnovih polic, Debelega vrha ali Ogradov, mogoče celo samo dvesto korakov od božjepotnega gorniškega vrveža, se zlekemo v tisočcvetno, dehtljivo ležišče gorskega drniča zadaj za rušjem, zremo dolge srečne ure v nebo in oblake na njem in se do zadnjega v telesu predamo prijaznosti bivanja?

Včasih je pač lasten spomin premalo in ga je treba povabiti, spomniti, popeljati, navdušiti ali enostavno — zbuditi.

In na koncu koncev je tehnika poskrbela, da lahko dandanes kos slikarja in tehničnega spomina vsakdo nosi kar s seboj v nahrbtniku: fotografski aparat. Nekaj časa je bila reč precej posvečena, toda že tri četrt stoletja in še kaj več nazaj je začela tudi o slovenskih Alpah nastajati fotografska poezija. Še črno-bela, ampak izvrstna. — 1933/34 jo je izbral in zbral v monografijo Julijske Alpe v podobi Julius Kugy (kdo drug!) in slikam pripisal poetične popotne besede. Prvi, zgodnji barvni diapozitivi, ki so sledili, so bili prava senzacija in predmet družabnega pa tudi javnega naduševanja. Ko jih danes gledamo, se zdijo precej skromni, trdi v barvi in kompoziciji, razgledniško enostavni — toda prinesli so barve — in kaj so Alpe brez barv? Še posebej te, naše —

prosojne, občutljive in vsenavzkriž poslikane z najrazličnejšim cvetjem.

Ko so postajale slike zmeraj boljše, v barvah že kar pesniško subtilne, in se je informaciji zmeraj močneje pridruževala lepota izpovednost, je napočil čas za nov julijski album. Poteklo je navsezadnje pol stoletja, ta čas se je galerija slovenske planinske fotografije v resnici razcvetela in obogatila, kakor si stari ovčjevaški pesnik triglavskega »kraljestva« pač ni mogel nikoli predstavljati. Z razkošno barvno podobo so se Julijci pustili ujeti v pristnosti izjemnih in neponovljivih trenutkov. Če tem podobam pridružimo še strani starih in novih mojstrov besede, in vse to povežemo v knjigo, lahko ob vstopu vanjo z vso upravičenostjo in samoumevnostjo enostavno ponovimo nekdanje Kugyjeve besede: »Vsaka podoba in vsaka stran besedila želita povedati samo tole: Pridite vsi semkaj in glejte Julijske Alpe! To delo vabi, kliče. Spoznajte jih in jih vzljubite. Z vročim srcem, hvaležnostjo, z radostjo in hrepenenjem boste spet in spet mislili nanje.«

* * *

Pomlajevanje ostarelega društva

Morda je izhod iz stagnacije v pomlajevanju PD Bovec nakazan in je začela vendarle poganjati iz nekoliko osušenega debela nova samostojna mladika v čisti planinski dejavnosti. S tem optimizmom smo se razšli ob koncu »okrogle mize« mladinskega odseka.

Več kot petnajst let je društvo skoraj vso energijo usmerjalo v gospodarsko dejavnost. Izjemno mesto je imela GRS, ki je vseskozi v vzponu in to tudi zato, ker skrbno novači svoje članstvo zlasti z mladimi alpinisti.

Da bi počakali še na druge, smo pričeli z diapozitivi in tako vstali s silhuetami zgodnjega planinskega jutra, ki so mu prvi sončni žarki pozlatili rosne kapljice na listih dreves, in se sprehodili med planinskim cvetjem, jesenskimi barvami, viharniki in panoramo doline Soče z vrhom Triglava v ozadju.

No, saj ne mislim nadaljevati s poslaskano pripovedjo! Naj kar takoj povem, da je po uvodnem delu v »okroglo mizo« nastal skeptičen molk s pripombo, da je to pač odraz stanja in neke vrste odgovor. Razumelo se je, kot da je okrogla miza nekaj preveč uradnega, kar ne nudi dovolj sproščenega in spontanega vzdušja. Toda sedanja neorganiziranost tudi ni prinesla napredka! Poudarjeno je bilo, da mladi planinci tudi sedaj delujejo v manjših skupinah (uspešno markiranje potov) in v takih hodijo v hribe.

Počasi so misli vendarle stekle z jezika. Povedano je bilo, da planinci niso navdu-